

ZMNE STRATÉGIAI VÉDELMI KUTATÓKÖZPONT

ELEMZÉSEK – 2006/5

1581 Budapest Pf. 15 Tel: 432-90-92 Fax: 432-90-58

A közel-keleti válság legújabb fejleményeiről

Ami 2006. június 25. és augusztus 12. között Gázában és Libanonban történt, stratégiai szempontból nem volt más, mint az Izrael–Egyesült Államok tandem, illetve a Hamász–Hezbollah–Szíria–Irán kvartett hatalmi iszapbirkózás egy újabb epizódja. Ha tetszik: a megbomlott vagy megbomlottnak vélt közel- és közép-keleti hatalmi erőviszonyok és érdekszférák módosítására tett kísérlet, illetve a másik oldalról annak megakadályozása. A nemzetközi reakciókat, a nemzetközi közösség (ENSZ, EU, G8) tehetetlenségét és közömbösségét figyelve akár azt is mondhatnánk: időről-időre felbukkanó, szokványos történet. Elemzésünkben – melynek szerzői a Teleki László Alapítvány Külpolitikai Tanulmányok Intézetének, illetve a ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpontjának munkatársai – a több mint egy hónapos közel-keleti katonai konfliktus okait kíséreljük meg számba venni, illetve értelmezni.¹

A közel- és közép-keleti régió hatalmi érdekszféráinak legutóbbi újraelosztása éppen másfél évtizede kezdődött. Az első öböl-háborúval, majd a 2001-es Afganisztán és a 2003-as Irak elleni háborúval az Egyesült Államok olyan új stratégiai pozíciókra tett szert a térségben,² amelyek megszerzése – mint azt a nemzetközi Irak-vita vagy napjaink Irán körüli nemzetközi nézeteltérései is mutatják – nem csupán a térség Amerikával és Izraellel szemben álló országait (Szíriát és Iránt) hozták felettébb nehéz biztonsági helyzetbe, s nem csupán a térséggel szomszédos Oroszországot, illetve a feltörekvő Kínát idegesítik, de olykor még a Washingtonnal hivatalosan szövetséges európai hatalmakat is nyugtalanítják. E folyamat eredményeként ugyanis napjainkra – Izrael mellett – az Egyesült Államok is a közel- és közép-keleti térség egyik meghatározó katonai hatalmává vált.

Aligha meglepő, hogy ilyen körülmények között a biztonságpolitikai szempontból Jeruzsálemmel³ és Washingtonnal szemben magára maradt Szíria, illetve az Egyesült Államok diplomáciai elszigeteltségében élő Irán is régióbeli szövetségeseiket vették igénybe hatalmi ambícióik megvalósításához. Hogy ez a két szövetséges két olyan, nagy társadalmi támogatást élvező, nem állami biztonságpolitikai szereplő – a Hamász és a Hezbollah –, melyeket az Egyesült Államok, Európa és Izrael terrororganizációk tekint, a regionális hatalmi politika szempontjából éppolyan érdektelen, mint annak a kérdésnek a felvetése, hogy az elmúlt hónap folyamán a Gázában és Libanonban zajló izraeli katonai műveletek háborút jelentettek-e vagy sem. Sokkal fontosabb, hogy e két szervezet – melyeket a muzulmán világ társadalmi (olykor saját kormányaikkal szemben is) karitatív vagy épp felszabadítási szervezetnek tekintenek, s amelyek születése és formálódása mind Libanonban, mind pedig a palesztin területeken szorosan összefüggött az izraeli megszállással (hogy ne mondjuk: nagyrészt ennek termékei) – az utóbbi években jelentősen megerősödött. A libanoni kormányban és a parlamentben is képviselt Hezbollah a térség egyik legerősebb nem állami fegyveres szervezetévé nőtte ki magát, a Hamász pedig előbb az önkormányzati, majd ez évben a parlamenti választásokon ért el olyan sikert, ami állami szereplővé tette az állammal továbbra sem rendelkező palesztinok között.

Úgy tűnik, hogy a politikai biztosítékot ez az utóbbi esemény ütötte ki Jeruzsálemben és Washingtonban.

Jóllehet Izrael gázai és libanoni akcióját több közös elem is jellemzi/jellemezte, taktikai szinten valójában két teljesen különböző helyzetnek a hasonló megoldási/kezelési törekvéssel állunk szemben izraeli részről. Gázában ugyanis nincs valódi alternatív szuverén hatalom a palesztin parlamentben abszolút többséget szerző Hamász mellett – bár a Fatah és a Hamász valamilyen formájú hatalmi kombinációja természetesen nem kizárható –, ezért a Hamász teljes felszámolása nem szerepel az izraeli politikai és katonai vezetés céljai között. Libanonban azonban a szuverén hatalmat, legalábbis elvben, a libanoni kormánynak kellene gyakorolnia az ország egész területe fölött, így a Hezbollah teljes megsemmisítése formálisan nem okozna hatalmi vákuumot.

I. Gáza

A Gázai-övezet, ahol mintegy 1,3 millió palesztin él, a világ egyik legsűrűbben lakott területe és az egyik legnagyobb menekülttábor. Az 1967-es háborút követően izraeli megszállás alá került terület a leendő palesztin állam területét képezné majd. 2005 augusztusában az izraeli telepeseket és az őket

¹ A szerzők ezúton is köszönik Gazdik Gyulának, Tüske Lászlónak és Valki Lászlónak az elemzésük kéziratához tett megjegyzéseiket és kiegészítéseiket.

² Az Egyesült Államok 1991-től Szaúd-Arábiában és az Öböl-menti kisállamokban, 2001-től Afganisztánban, illetve kaukázusi és a közép-ázsiai posztsovjet térségben, 2003 óta pedig már Irakban is jelen van katonailag.

³ Mivel Izrael Jeruzsálemet tekinti egy és oszthatatlan örökös fővárosának, így jelen elemzésünkben olykor mi is így jelöljük a hivatalos izraeli politikát.

védő katonákat kivonták ugyan az övezetből, azonban Ariel Saron miniszterelnök betegsége, majd a palesztin és izraeli politikai események következtében a Saron és a Kadima Párt által felvázolt további (részleges) kivonulásra más palesztin területekről egyelőre nem kerülhetett sor. Az elmúlt hetek eseményei következtében szinte bizonyos, hogy belátható időn belül nem kerül sor más területek kiürítésére, sőt sokak szerint már az is kétségesnek látszik, hogy valaha napirendre kerülhet-e egyáltalán Ciszjordánia egyes területeinek átadása a palesztinoknak.

Gázában a fordulópontot a 2006 januárjában a palesztin területeken megtartott általános választások jelentették, amelyet – még a maga számára is váratlan módon – a Hamász nyert meg, háttérbe szorítva azt a Fatahot, mely az évtizedek alatt a Jasszer Arafat vezette egykori terrorszervezetből politikai partnerré lépett elő. Az Egyesült Államok, Izrael és az Európai Unió által terrorszervezetként számon tartott Hamász győzelme azonban – jóllehet a választásokat megelőző egy-másfél évben szinte semmiféle izraeli-palesztin tárgyalásra nem került sor, mondván, a palesztin oldalon nincs partner – még a tárgyalások elvi lehetőségét is lehetetlenné tette.⁴ Miközben a palesztinok „demokratizálása” jegyében az Egyesült Államoknak igen jelentős szerepe volt a palesztin politikai rendszer változásaiban (így a miniszterelnöki poszt létrehozásában, a pénzügyek átláthatóságának megeremtésében és magának a választásnak a kikényszerítésében is), a nemzetközi megfigyelők által minden tekintetben demokratikusnak és szabadnak ítélt választások eredményével nem tudtak mit kezdeni Washingtonban. Miközben ugyanis hivatalosan elismerték a palesztin nép döntését, George Bush bejelentette azt is, hogy a Hamászt nem ismerik el kormányzó erőként.⁵ Annak ellenére sem, hogy sokan úgy ítélték meg, a Hamász is – miként egykor a Fatah⁶ – megindult a politikai párttá válás útján (így például a választásokat megelőzően sikeresen vett részt az önkormányzati választásokon, az önkormányzatok irányításában, és 2005 márciusától fegyverszünetet hirdetett, továbbá választási listájának programjában immár nem szerepelt Izrael megsemmisítése). A választásokat követően Izrael, az Egyesült Államok és a nemzetközi közösség egy része azt követelte, hogy a Hamász mindörökre törölje chartájából az Izrael állam megsemmisítésére vonatkozó passzust. Az adott helyzetben azonban a Hamász ezt – azonnal és feltétel nélkül – saját politikatörténete és logikája alapján annak ellenére sem tette és tette meg, hogy a palesztin közvélemény döntő többsége az Izraellel való kiegyezést támogatta.

Mivel az Egyesült Államok, Izrael és az Európai Unió a Hamászt terrorszervezetként tartja számon, először a nemzetközi segélyek megvonásával fenyegették meg a leendő palesztin kormányt, amennyiben nem hagy fel Izrael-ellenes politikájával, majd valóban leállítottak minden pénzügyi és dologi támogatást, illetve segélyt. Izrael megtagadta továbbá a palesztinoknak jogszerűen járó adó- és egyéb járulékok-bevételek folyósítását is. Az izraeli hadsereg továbbra is üldözte a Hamászt és annak vezetőit, 2006 első félévében is sor került célzott likvidálásokra és megtorló jellegű izraeli katonai akciókra. A gázai övezetben mindezek következtében humanitárius katasztrófához közeli helyzet alakult ki, ami csak tovább nehezítette Hamász-kormány helyzetét.

2006 tavaszán és koranyarán a Hamász-kormány megpróbált kitörni a szorongató elszigeteltségből és nemzetközi elismerést szerezni: ebben a vonatkozásban az, hogy Moszkvában fogadták a Hamász-vezetést, igen jelentős fegyvertény volt, de a gázai helyzeten nem sokat segített. Tény, hogy sem a palesztin vezetés, sem a Hamász-kabinet nem volt képes megakadályozni a kisebb palesztin fegyveres csoportok tevékenységét, de ezek 2006. június 9-ig csupán szórványosak voltak (és mindig izraeli megtorláshoz vezettek), vagyis a fegyveres összetűzések megmaradtak a térségben sajnos szokásosnak tekinthető szinten. Tény az is, hogy a Hamászon belül a katonai szárny a gázai helyzet és az elszigeteltség következtében egyre erősödött, ami 2006. június 9-től (a 2005 márciusától érvényben lévő tűzszünet felmondásától) ismét a merényletek felújításához, majd június 25-én egy izraeli katonai egység megtámadásához és Gilad Salit tizedes foglyul ejtéséhez vezetett.

A Hamász választási győzelmét, majd kormányalakítását követően a palesztin politikai körökben is komoly politikai harcokra került sor, és bár Izrael, az Egyesült Államok és a nemzetközi közösség Mahmúd Abbász, a Palesztin Hatóság elnöke pozíciójának megerősödését szerette volna látni és elérni, az ő helyzete 2006 márciusa óta csak nehezült, miközben az említettektől ténylegesen semmiféle támogatást nem kapott.⁷ Ennek ellenére júniusra tető alá látszott kerülni egy olyan, május 11-én az Izraelben bebörtönzött palesztin foglyok által kezdeményezett közös nyilatkozat, amelyben a Fatah, a

⁴ A békefolyamatról csak összpalesztin szerveződés tárgyalhat, például az a Palesztin Felszabadítási Szervezet (PFSZ), amelynek a Fatah is tagja. A Hamász viszont nem tagja a PFSZ-nek, így a békefolyamatról közvetlenül nem is tárgyalhat.

⁵ A Közel- és Közép-Kelet demokratizálását meghirdető neokonzervatív amerikai vezetésről nem a Hamász hatalomkerülése kapcsán derült ki először, hogy a demokrácia elvei melletti kiállását gyakran felülírják hatalmi érdekei. Hasonló magatartást tanúsított Iránnal kapcsolatban (Mahmúd Ahmedinezsád elnökké választását követően), illetve Irakban (a síita vallási pártok választási győzelme kapcsán).

⁶ A terroristaként számon tartott szervezetek és vezetőik legitim politikai erővé, illetve politikussá válása korántsem ritka jelenség. Elég, ha Jasszer Arafat mellett az alábbi személyekre és korábban általuk vezetett szervezetekre gondolunk: Nelson Mandela, Gerry Adams, Menahem Begin, Hasim Taci.

⁷ A Hamász hatalomra kerülését követően vált ismertté terv az Egyesült Államokban Dennis Ross azon terve, amely a Mahmúd Abbász körüli hatalmi központ erősítésében látja és kívánja megermenteni a Hamász alternatíváját.

Hamász és más palesztin szervezetek lényegében elismerték volna Izrael létét.⁸ Abbász e dokumentum megszületésére, valamint a saját és a Fatah hatalmának megerősítésére (illetve a Hamász-kormány meggyengítésére) számítva írta ki 2006. július 26-ra azt a referendumot, amelyen a palesztinoknak az Izraellel való megegyezésről kellett volna szavazniuk.⁹ Lényegében ezt a folyamatot zárta le, hogy a június 25-én foglyul ejtett izraeli katonák kiszabadítására az izraeli hadsereg aránytalanul nagy erőt vetett be a gázai övezetben. Szétrombolt palesztin minisztériumokat, foglyul ejtette a demokratikusan megválasztott Hamász-kormány több miniszterét, elzárta a gázai övezetbe menő villany- és gázvezetékeket, lezárta a határokat, s megfenyegette Iszmaíl Hanijja kormányfőt, hogy immár ő is kijelölt, likvidálandó célpont – világossá téve, hogy a 2005. augusztusi kivonulás után is fenntartja magának a jogot, hogy adott esetben bevonuljon, s hogy Gáza kérdését alapvetően „belügynek” tekinti.

Bár a közel-keleti válság most lezajlott epizódjának kezdetét sokan Gilad Salit tizedes június 25-i fogságba ejtéséhez, mások egy palesztin család hét tagjának izraeli katonák általi június 9-i megöléséhez kötik, mi úgy véljük, hogy a jelenlegi konfliktus már benne rejlett a Hamász választási győzelmében, pontosabban abban, hogy a Hamász győzelmébe sem Izrael, sem pedig az Egyesült Államok nem tudott beletörődni. Saját hatalmi logikájuk szerint – lehet – nem is igen teheték meg, hiszen ezzel Szíria és Irán terrorszervezetnek tekintett szövetségeseinek politikai hatalmát ismerték volna el egy olyan területen, amelyet a nagyhatalmak stratégiai szempontból egyértelműen izraeli-amerikai érdekszférának ismernek el.¹⁰ Ilyen értelemben cseppet sem meglepő, hogy március óta valójában még a lehetőségét sem adták meg, hogy a Hamász – mint egykor az Jasszer Arafat vezette Palesztin Felszabadítási Szervezet – legalább kísérletet tegyen önmaga átforgalmazására.

II. Libanon

A mai Libanon határait az első világháborút követően, 1920-ban jelölték ki a győztes brit és francia nagyhatalmak, méghozzá oly módon, hogy az új állam (amelynek területe az Oszmán-Török Birodalom része volt, s az első világháború után melyet Szíriáról választottak le, önálló államként sohasem létezett) lakosságának összetétele a francia mandátummal megbízott hatalom elképzeléseinek megfelelően. Ennek érdekében korábbi évszázados közigazgatási határokat rajzoltak át, és ez az oka annak is, hogy Szíria – nem hivatalosan – a mai napig Szíria részének tekinti a libanoni területeket. Bár a Libanoni Köztársaság 1943-ban függetlenné vált, majd 1946-ban az országot elhagyták az utolsó francia csapatok is, állami berendezkedése a mai napig a mandátum idejének valóságát tükrözi. Libanon úgynevezett „felekezeti” állam, amennyiben a lakosság 18 különböző vallási felekezethez tartozik, melyek közül a három legnagyobb – a maronita keresztény, a szunnita, illetve a síita muszlim – adja a három legfőbb közjogi méltóságot. Az elnök maronita keresztény (*Emil Lahúd*), a miniszterelnök szunnita muszlim (*Fuád Szinióra*), míg a Parlament elnöke síita muszlim (*Nabíh Berrí*).

A parlamenti képviselői helyek is felekezeti alapon oszlanak meg Libanonban: a 128 mandátum felét muszlimok, felét keresztények töltik be.¹¹ A legtöbb elemző szerint ez a megosztás nem igazán tükrözi a valóságot, tekintettel arra, hogy a demográfiai arányok eltérő módon változnak a keresztények és a muszlimok között, de akár a két felekezeten belül is. A kritikusok szerint a keresztények és muszlimok politikai képviseleten belüli aránytalanságán a libanoni polgárháborút lezáró 1989. októberi ún. taifi egyezmény sem változtatott lényegesen, amikor a korábbi 6:5 keresztény-muszlim arányt 1:1-re módosította.¹²

1975 és 1990 között – Szíria és Izrael külső beavatkozása mellett – véres polgárháború dúlt Libanonban, amelynek lényegében három szintje volt. Az elsőt a muszlim fegyveres csoportokból álló Haladó Nemzeti Mozgalom¹³ és a keresztény milíciák közötti összecsapások, a másodikat a két táboron belüli erők egymással vívott harcai, míg a harmadikat Izrael és Szíria pozícióharcai jelentették. Mivel fennállt a veszélye annak, hogy a Haladó Nemzeti Mozgalom az egész országot elfoglalja, 1976-ban Szíria 40 ezer katonát küldött Libanonba – a később elterjedt politikai zsargon szerint – békefenntartói

⁸ A négy pontos *The Palestinian National Conciliation Document (Palesztin Nemzeti Megbékélési Dokumentum)* szövegét lásd: Israel/Palestine/Libanon: Climbing out of the Abyss. Middle East Report, No. 57. International Crisis Group, 2006. július 25. 3. o.

⁹ A felmérések szerint június folyamán a palesztinok között jelentősen csökkent mind az Izrael elismerésére vonatkozó hajlam (85-ről 61%-ra), mint pedig a referendum (81-ről 58%-ra) a népszerűsége. Lásd: uo. 4. o.

¹⁰ Lásd erről Informed Comment, 2006. július 18. www.juancole.com/2006_07_01_juanricole_archive.html

¹¹ Jelenleg 27 síita, 27 szunnita, 2 alavita és 8 drúz képviselő van a muszlim oldalon, keresztény oldalt pedig 34 maronita, 14 görög ortodox, 8 görög katolikus, 1 örmény katolikus, 1 protestáns katolikus alkotja, illetve további 1 fő az egyéb keresztény kisebbségek képviseletében.

¹² Az utolsó népszámlálás, amelynek adataira hivatkoznak szoktak, 1932-ben volt Libanonban. A taifi egyezmény nemcsak a parlamenten belüli erőviszonyokat rendezte, de szűkítette a köztársasági elnök és növelte a miniszterelnök jogkörét. A milíciák lefegyverzését is előírta, de az Izrael ellen harcoló Hezbollah a teheráni, damaszkuszi és bejrúti kormány döntése alapján más szabályozás alá esett.

¹³ E mozgalom fő fegyveres ereje volt az Arafat vezette Palesztin Felszabadítási Front. A palesztin menekültek több hullámban érkeztek Libanonba: először 1948-49-ben, Izrael állam megalakulását követően, majd az 1967-es háború után, végül 1970-ben, amikor Jordániából a jordán hadsereg kiszorította őket. 1975-re számuk elérte a 300 ezer főt.

feladattal.¹⁴ A libanoni területről Izraelt támadó palesztin csoportok felszámolására az izraeli fegyveres erők először 1978-ban hatoltak be Dél-Libanonba (Litani-folyó hadművelet), majd 1982-ben egészen Bejrútig törtek előre.¹⁵ Érdemes megjegyezni, hogy jelenlegi konfliktus több hasonlóságot is mutatott az 1982-es ötödik arab-izraeli háborúval: itt és most csupán arra utalunk, hogy az akciót Izrael akkor is a Dél-Libanont uraló, biztonsági kihívást jelentő palesztin fegyveres szervezetek ellen indította el, és kísérelte meg a Palesztin Felszabadítási Szervezet libanoni pozícióit teljesen felszámolni.

Az izraeli invázióknak két fontos következménye lett: egyrészt Izrael egy ún. biztonsági zónát hozott létre Dél-Libanonban, amelyben izraeli csapatok állomásoztak az ENSZ BT 425. és 426. sz. határozata (1978) ellenére egészen 2000-ig, amikor Ehud Barak izraeli miniszterelnök egyoldalú döntéssel kivonta az izraeli csapatokat Dél-Libanonból; másrészt az izraeli megszállás elleni harc céljából jött létre 1983-84-ben a Hezbollah (Isten pártja), a dél-libanoni síiták fegyveres szervezete.¹⁶

A Libanonban állomásozó szíriai csapatokat végül 2005-ben a Rafik Haríri, volt libanoni miniszterelnök ellen elkövetett merényletet követő ún. cédrusos forradalom, illetve az óriási nemzetközi nyomás hatására vonták ki végleg Libanonból.¹⁷ Sok elemző attól tartott, hogy a csapatkivonást követően kiújulhat a libanoni polgárháború, a libanoni társadalom ugyanis lényegében kettészakadt, Szíria-barát és Szíria-ellenes csoportokra. Bár végül ez nem következett be, az újonnan megválasztott parlament és az Amerika-barát Szinióra-kormány politikailag igen nehéz és törékeny helyzetben kezdte meg tevékenységét.

III. A Hezbollah

A Hezbollah a becslések szerint a jelenlegi konfliktus kezdetén mintegy 10-13 ezer fegyveressel rendelkezett.¹⁸ A szervezet létrejöttében az izraeli megszállás mellett jelentős szerepet játszott az 1979-es iráni iszlám forradalom vezetőjének, Khomeini ajatollahnak az iszlám forradalom elterjesztését szorgalmazó politikája is. A Hezbollah iráni kapcsolata azóta is jelentős: míg Izrael és az Egyesült Államok szerint a mai napig nem szűnt meg a pénzügyi és a fegyveres kiképzésben nyújtott iráni támogatás és fegyverszállítás, a hivatalos Teherán (és Hezbollah) szerint Irán mindössze politikai és erkölcsi támogatásban részesíti a szervezetet.¹⁹ Tény azonban, hogy a konfliktus egy hónapja alatt a Hezbollah iráni eredetű rakétákat is lőtt ki, például a konfliktus elején megsemmisített izraeli hadihajóra, sőt a hírek szerint a szervezet Fadzsir-3 (45 km), Fadzsir-5 (75 km), Zelzál-1, Zelzál-2 típusú közép-hatótávolságú, illetve Zelzál-3 típusú ballisztikus iráni rakétákkal is rendelkezik. Ezek találati pontossága és hatótávolsága (115-220 km) messze meghaladja az eddig használt rövid hatótávolságú Katyusáét, amelyből a konfliktus kezdetén mintegy 13 ezer használhatóval rendelkezhetett a szervezet.²⁰ Még ha Teherán és Damaszkusz közvetlen szerepe nem is mutatható ki a jelenlegi konfliktus kirobbanásában, stratégiai értelemben aligha kétséges, hogy a Hezbollah a libanoni belpolitikában játszott szerepe mellett Irán és Szíria egyik katonai csapásmérő ereje.²¹

¹⁴ Damaszkusz – amely eredetileg nem békefenntartás, hanem saját érdekei a megóvása érdekében küldte be erőit – ekkor Washington és Jeruzsálem titkos jóváhagyásával cselekedett. A lépés oka az volt, hogy a Haladó Nemzeti Mozgalom sikerei miatt (az ország csaknem 80%-át elfoglalta) Damaszkusznak izraeli katonai beavatkozással kellett számolnia Libanonban. Ha ez bekövetkezik, akkor a Golán mellett Szíria Libanonban is fontos stratégia pozíciókat veszíthetett volna. Ezért Damaszkusz katonailag lépett fel a Haladó Nemzeti Mozgalom, különösen az ennek fő fegyveres erejét adó, Jasszer Arafat vezette PFSZ-el szemben. A titkos megállapodás alapján a szír erők a Litani folyóig nyomulhattak előre, repülőgépet, helikoptert Izrael ellenkezése miatt nem használhattak. A későbbi izraeli miniszterelnök, Jichák Rabin elégedetten nyugtázta a memoárjában, hogy a szíriai erők több palesztint öltek meg, mint amennyi 1948 óta az Izraellel való összetűzésben meghalt. A szíriai stabilizáló szerep csak a későbbiekben jelent meg a politikai zsargonban, ám „békefenntartó jellegéről” mindennél többet mond, hogy a polgárháború 1990-ig tombolt.

¹⁵ Ekkor került sor a szabrai és satilai menekülttáborokban több mint ezer palesztin, köztük nők és gyermekek lemészárlására. Egy izraeli bíróság kimondta az akkori izraeli védelmi miniszter, Ariel Saron közvetett felelősségét a mészárlásban, minek következtében Saronnak le kellett mondania posztjáról.

¹⁶ Megjegyzendő, hogy a libanoni síitáknak nem a Hezbollah az egyetlen és egyedüli fegyveres és politikai szervezete. A libanoni polgárháborúban az Amal, mely mára teljesen integrálódott a politikai rendszerbe, szintén a síiták érdekeit védő jelentős katonai erőt képviselő milícia volt. Ma a libanoni parlament elnöke az Amal egyik vezetője, Nabih Berri. Számos forrás szerint a Hezbollah, amelyet 1982-ben kezdtek megszervezni, az Amalból kivált Iszlám Amalból jött létre.

¹⁷ Bár közvélemény a Haríri elleni merénylet köti a szíriai erők távozását, s csapatok egy részének kivonása már a Haríri-ügy előtt megkezdődött.

¹⁸ Izraeli források szerint a konfliktus kezdetén a Hezbollah 2-3 ezer jól kiképzett katonával, s mintegy 8-10 ezer mozgósítható tartalékkal rendelkezhetett. Ugyanezen források szerint az egy hónapig tartó katonai akció során a Hezbollah kb. 500-600 katonát veszített (sebesültek, elesettek, fogságba esettek együtt), vagyis „reguláris” erőinek legfeljebb 15-20%-át. A szervezet emellett valószínűleg rendelkezik, illetve rendelkezhet aknákkal, tankelhárító eszközökkel (AT-3, Mk II, Kornet, Metis M és RPG-29), repülőgépek és helikopterek ellen bevethető rövid hatótávolságú föld-levegő rakétákkal (SA-7, SA-14, SA-16, esetleg SA-18 és SA-8 típusúakkal is), hadihajók ellen bevehető C-802 rakétákkal, illetve 24-30 db 450 km hatótávolságú és 40-50 kg terhet szállítani képes légi-szállítójárművel is. Anthony H. Cordesman: Preliminary „Lessons” of the Israeli-Hezbollah War. CSIS Working Draft for Outside Comment. 2006. augusztus 17. 5. o.

¹⁹ Ennek egyik megnyilvánulása volt Mohamed Khátami, iráni elnök libanoni látogatása 2003 májusában.

²⁰ Cordesman: i.m. 4. o.

²¹ Bár hivatalos kormányok az esetek túlnyomó többségében tagadják az ilyen jellegű kapcsolatokat, a nem állami biztonságpolitikai szereplők katonai erőként való alkalmazása koránt sem ritka. A NATO országok 1999-es Jugoszlávia elleni háborúja so-

A Hezbollah 1982-2000 között hiteles és sikeres politikai és katonai erővé vált. Libanonban, az arab világban, de a távolabbi muszlim politikai és közvéleményben is az egyetlen olyan erőként tartják számon, amely Izraellel szemben katonai sikereket volt képes elérni: a 2000 májusában Ehud Barak izraeli miniszterelnök által elrendelt izraeli csapatkivonást Dél-Libanonból sokan egyértelműen a Hezbollah sikerének tartják. A kivonulást követően lényegében egyetlen vitatott terület maradt, a hivatalosan Szíriához tartozó Seba-farmok területe (egy 14 km hosszú, átlagosan 2,5 km széles, kb. 30 km² földszív), amely az izraeli-szíriai-libanoni hármashatár körzetében található, melynek tulajdonjoga vitatott, s amelyet Izrael a kivonulás után is megszállva tartott.²² Ettől eltekintve a kivonulást követően a Hezbollah, úgy tűnt, tartja magát ahhoz, hogy elérte célját, az izraeli katonák távozását, sőt, 2004-ben fogolycserére is sor került Izraellel. A kisebb határincidensektől eltekintve nagyobb katonai összecsapásra a jelenlegi konfliktusig nem került sor a felek között, sőt a Hezbollah megindult a politikai integrálódás útján. A szervezet először 1992-ben vett részt az általános parlamenti választásokon, ahol akkor a 128 mandátumból önállóan nyolcat, szövetségeseivel pedig négyet szerzett meg. A választásokon azóta is rendszeresen részt vesz: 2005-ben országosan 14 mandátumot szerzett, s formálisan két taggal képviselteti magát a bejrúti kormányban is. A Hezbollah politikai tevékenységét kiegészíti a Manár („Világítótorony”) tv-csatorna, amelynek műholdon Franciaországba sugárzott adását a francia hatóságok gyűlöletkeltés vádjával betiltották, és a Núr („Fény”) rádió, amelyek igen népszerűek az arab világban.

A síita Hezbollah iszlám világbeli hitelességét és népszerűségét nagymértékben növeli kiterjedt szociális tevékenysége, amelynek gyökerei ahhoz a muszlim vallásos kötelességhez nyúlnak vissza, melynek értelmében a hívőnek közvetlen felelőssége van a társadalom, a közösség fenntartásában. A Hezbollah – az egész iszlám világban megszokott és számos más szervezet által is gyakorolt módon – egy alternatív szociális hálót működtet, elsősorban az általa ellenőrzött dél-libanoni területeken: 4 kórházat, 12 klinikát, 12 iskolát és két mezőgazdasági központot tartanak fent. Az utóbbiak képzést és támogatást is nyújtanak. Kiterjedt szociális programjuk keretében az orvosi ellátás sokkal olcsóbb, mint az ország magánkórházaiban, a Hezbollah tagjai számára pedig ingyenes.

A Hezbollah főtitkára, politikai és katonai vezetője Haszan Naszrallah. Akkor vette át a vezetést, amikor a mozgalom előző vezetőjét, Abbász al-Muszávít 1992-ben egy izraeli helikopteres támadás során meggyilkolták. Naszrallah vallási tanulmányokat folytatott a leghíresebb síita teológiai iskolákban, Irakban és Iránban is. Ugyanakkor képzett és igen jó stratégának tartják, aki az Izrael elleni harcban az izraeli vezetők memoárjait is tanulmányozta, hogy jobban megismerje az ellenfelet. A 2000. évi izraeli kivonulást (amelyre az egyre nagyobb izraeli veszteségek miatt került sor), majd a 2004-ben lezajlott fogolycserét sokan kifejezetten az ő személyes sikerének tartják.

Az izraeli követelések már régóta elsősorban a Hezbollah felszámolására irányulnak: követelik a libanoni kormánytól, hogy fegyverezze le a Hezbollahot, és terjessze ki ellenőrzését a dél-libanoni területekre is, amint azt az 1559. sz. ENSZ BT-határozat (2004) előírja. A libanoni kormány azonban láthatóan nem képes erre. A libanoni haderő ugyanis mindössze 61 500 főből áll, akik Libanon nagyobb vallási közösségeiből (szunniták, síiták, maroniták és drúzok) közül kerülnek ki, vegyesen, egyértelműen azzal a céllal, hogy a 15 éves polgárháború után valamiféle nemzeti egységet jelenítsenek meg. A hadsereg felszereltsége gyenge és korlátozott, nincs sem légiereje (repülőgéppel egyáltalán nem rendelkezik, mindössze 14 használható helikoptere van), s nincs haditengerészete sem. A libanoni szárazföldi haderő harcerezét 180 darab T-54-es és 60 darab M48-as gyenge vagy közepes minőségű harckocsi, 1235 páncélozott szállító harcjármű és 335 tüzérségi eszköz képezi.²³ Nem csoda hát, ha ebben a helyzetben a Hezbollah még inkább felértékelődött és felértékelődik, mint olyan védelmi erő, amely lényegében a gyenge libanoni hadsereg feladatait látja el Dél-Libanonban.

A jelenlegi konfliktusba taktikai szempontból a Hezbollah eredetileg alighanem csupán azért kapcsolódott be, hogy izraeli katonák fogságba ejtésével a 2004-eshez hasonló fogolycserére kényszerítse a gázai akcióval elfoglalt Izraelt.²⁴ Naszrallah aligha számított Jeruzsálem ilyen erőteljes és határozott reakciójára.²⁵ Stratégiai szempontból viszont egyrészt további szíriai és iráni pénzügyi és katonai

rán a tervezett szárazföldi hadműveletekben a Koszovó Felszabadítási Hadsereg játszott volna, a tálib-rendszer 2001-es megdöntésében pedig az Északi Szövetség játszott hasonló szerepet. A Hezbollah különlegessége csupán annyi, hogy egy külföldi ország (Izrael) ellen is felhasználható. Bár a szervezet vallási és politikai kérdésekben nem feltétlenül kéri ki Damaszkusz vagy Teherán tanácsát, jelentősebb katonai akciókat szíriai vagy iráni jóváhagyás nélkül nem kezdeményezhet.

²² A Seba-farmok területe elsősorban azért jelentős, mert a Hezbollah katonai szárnya ennek megszállására hivatkozva tagadta meg fegyveres erejének leszerelését, illetve újította fel Izrael elleni támadásait. Bár sokak szerint a farmok területe jó cserealap lehet a mostani izraeli-libanoni konfliktus lezárásakor, Szíria eddig nem mondott le hivatalosan a területről.

²³ Middle East Military Balance. www.tau.ac.il/jcss/balance/index.html

²⁴ Naszrallahnak és a Hezbollah más vezetőinek erre vonatkozóan 2005 őszétől rendszeresen voltak kijelentései. Lásd erről: Israel/Palestine/Lebanon: Climbing out of the Abyss. ICG Middle East Report No.57. 2006. július 25. 15. o.; Amal Saad-Ghorayeb: Hizbollah's Outlook in the Current Conflict. Part One: Motives, Strategy, and Objectives. Carnegie Endowment for International Peace, Policy Outlook, 2006. augusztus. 1-2.o www.CarnegieEndowment.org

²⁵ Ha jó stratégaként sejtette is, hogy Izraelnek megvannak a tervei egy Hezbollah elleni katonai akcióra, úgy tűnik azzal nem számolt, hogy Washington – valószínűleg Iránnal való vitája kieleződése miatt – most ad zöld jelzést Jeruzsálemnek ezek megvalósításához.

segítségére számít(ott), mint olyan erő, amely képes az Izraellel szembeni fellépésre egy olyan időszakban, amikor Irán és Szíria is komoly nemzetközi nyomásnak van kitéve; másrészt nyilvánvalóan el kívánja kerülni a BT 1559. sz. határozatának végrehajtását, amellyel kapcsolatban a korábbi Szíria-barát bejrúti kormányoknál a jelenlegi Amerika-barát Szinióra-kormány – legalábbis elvben – elkötelezettebb. Paradox módon azonban, miközben Izrael és a nemzetközi közösség érdeke (és célja) a demokratikus libanoni kormány megerősítése lenne, a mostani katonai konfliktus – túl azon, hogy az iszlám mozgalomban erősítette és bővítette azok táborát, akik a Hezbollahhoz hasonlóan öngyilkosságnak tekintik a BT 1559. sz. határozatának végrehajtását – magát a Szinióra-kormányt is egyre lehetetlenebb helyzetbe hozta.²⁶ Végül harmadrészt: jelenlegi harcával stratégiai értelemben a Hezbollah újabb szövetségeseket kíván szerezni a régióban az „izraeli-amerikai imperializmus” elleni harcához és ellenállásához.²⁷ S ahhoz, hogy mindezeket elérje, a Hezbollahnak – a szó hagyományos és materiális értelmében – még csak győznie sem kellett. A Hezbollah ugyanis Libanonban a nem reguláris hadviselés szinte minden lehetséges előnyével rendelkezik. Sok egyéb mellett azzal is, hogy a civil létesítmények kényszerű támadása miatt a világ közvéleménye előtt kínos és hátrányos helyzetbe hozza az izraeli vezetést

IV. Izrael

Izrael kikiáltása (1948) óta több háborút vívott a szomszédos arab országokkal. 1979-ben békét kötött Egyiptommal, majd az 1991-ben megindult arab-izraeli békefolyamat keretében 1994-ben Jordániával is. A Szíriával és Libanonnal folytatott tárgyalások azonban igen hamar elakadtak. Az 1993-ban megkezdődött palesztin-izraeli tárgyalások (az ún. oslói folyamat) ugyanis a hangsúlyt a palesztinokkal való megegyezésre helyezték. S bár időről időre felmerült a szíriai és a libanoni kapcsolat rendezésének kérdése is, valójában az egyetlen jelentős lépés a 2000. májusi dél-libanoni kivonulás volt.²⁸ Ezt – mint ismeretes – egyoldalú lépésként tette meg Izrael, ami már egy újfajta alternatívát vetített előre az izraeli kül- és biztonságpolitika számára, jóllehet a palesztin relációban Izrael egészen 2001 februárjáig ténylegesen kísérletet tett a tárgyalásokra, a retorika szintjén pedig – Washingtonra tekintettel – még ennél is tovább hangsúlyozta tárgyalási szándékát. Tény ugyanakkor, hogy az egyoldalú lépések politikája egyre jobban előtérbe került az izraeli politikában: egyrészt Jeruzsálem egyre többször hangoztatta, hogy a palesztin oldalon nincs tárgyalópartner (részben ennek is volt köszönhető, hogy az elmúlt két évben érdemi tárgyalásokra egyáltalán nem került sor); másrészt – legalábbis látszólag – az izraeli külpolitika egyre inkább az Egyesült Államok 2001. szeptember 11-ét követő unilaterális stílusát és retorikáját vette át.²⁹

Bár az egyoldalú lépések politikája a nemzetközi kapcsolatokban első megközelítésre látványos és a médiában jól eladható megoldásnak tűnik, mégsem tarthatjuk egyértelműen jó megoldásnak a közel-keleti konfliktushoz hasonló problémák megoldásában. Az egyoldalú lépések ugyanis egyrészt sohasem a felek közötti tényleges kompromisszumokon alapulnak, így kevésbé segítik elő a tartós megoldáshoz szükséges minimális közös szemléleti alap kialakulását;³⁰ másrészt az egyoldalú lépést megtevő fél a másik felet sokszor csupán a megoldás tárgyának, s nem alanyának tekinti, nem is beszélve arról, hogy az ilyen lépések nem kötelezik kölcsönösen a feleket a megoldás melletti elkötelezettségre.

2005-ben Ariel Saron miniszterelnök – az izraeli lakosság nagyarányú támogatása mellett – az egyoldalú kivonulás politikáját kormányprogrammá tette. Ez év június végéig úgy tűnt, hogy utódja, Ehud Olmert is folytatni kívánja ezt a politikát. Talán ezért is érte meglepetésként a világ közvéleményét Jeruzsálem erőteljesen (sokak szerint túlméretezett) reakciója Gilad Salit tizedes fogságba ejtése kapcsán. Az izraeli politikai stílusváltás motivációi között a legfontosabb alighanem az Ehud Olmert és

²⁶ Lásd: Poll Finds Overwhelming Majorities in Lebanon Support Hezbollah, Distrust U.S. www.worldpublicopinion.org 2006. augusztus 2.

²⁷ Ha figyelembe vesszük, hogy az arab világ részeként számon tartott közel-keleti térségben ma ténylegesen mindössze négy ún. regionális nagyhatalmat tarthatunk számon (Iránt, Izraelt, Törökországot és az Egyesült Államokat), s ezek közül egy sem arab, a Hezbollah említett politikai számításait korántsem nevezhetjük irreálisnak. A Hezbollah arab világbeli támogatottságáról lásd Niel MacFarquhar: Arab opinion turns to support Hezbollah. *The New York Times*, 2006. július 27.

²⁸ Szíriai relációban 1992-ben, 1995-ben és 1999-2000 fordulóján tettek kísérleteket a tárgyalásokra. A Libanonnal való kapcsolatok rendezése, nem utolsósorban a szíriai-libanoni különleges kapcsolatokat szabályozó 1991. májusi egyezményből adódóan külön nem is volt lehetséges.

²⁹ Sokan úgy vélik, az izraeli politika a szűkebb közel-keleti térségben ugyanúgy a stratégiai pozíciók felvételére törekszik, mint az Egyesült Államok világszerte. Felhívják a figyelmet arra is, hogy az izraeli politika háttérében igen jelentős tényező a víz: a Golán-fennsík, a Seba-farmok, de a jelenlegi libanoni szárazföldi akciók határaként felmerült Litáni-folyó is az izraeli stratégiai érdekek keresztútjában áll. Ezt támasztja alá a Libanon és Izrael között 2001-2002-ben kibontakozott vita is a Jordán-folyó egyik mellékfolyójának, a Haszbáninak forrása, Vazzáni körül.

³⁰ A jelenlegi konfliktusban résztvevők szemléleti távolságát jól jellemzi, hogy miközben Jeruzsálem minden, Izrael elleni cselekményt válogatás nélkül terrorcselekménynek minősít, tekintet nélkül arra, hogy ki követi el ki ellen (civil vagy katona); a 2000 nyarán Durbanban tartott rasszizmus elleni konferencián, majd az Iszlám Konferencia Szervezetének 2001-ben Dohában tartott ülésén (a palesztin területek megszállása, a megszállás elleni fegyveres ellenállásnak a civil lakosságot is súlyosan érintő megtorlása miatt) Izraelt nyilvánították „terrorista állammak” a résztvevők.

Amir Peretz vezette politikusgeneráció percepciója a térségben 2000 óta történetekkel kapcsolatban. Ez az új generáció ugyanis az elmúlt fél évtized történéseit (az egyoldalú lépésektől, illetve azok libanoni és gázai hatásaitól kezdve, a palesztin mozgalomban és annak nemzetközi megítélésében bekövetkezett változásokon keresztül, egészen az iráni atomprogramig) az izraeli elrettentés hatékonyságának gyengüléseként és hitelvesztéseként érzékelte. Ráadásul ez a hitelvesztés egy olyan időszakban következett be, amikor Izrael legfőbb szövetségese, az Egyesült Államok a közel- és közép-keleti térség más területein jelentős pozíciókra tett szert, két országot pedig katonailag is megszállt (Afganisztán és Irakot). Paradox módon azonban legfőbb szövetségésének térségbeli előretörése, illetve annak hatása is ellenmondásosan érintette Izrael biztonságát. Nem csak abban az értelemben, hogy a növekvő amerikai befolyás, illetve katonai jelenlét radikalizálta az itteni társadalmakat, s nem csupán oly módon, hogy Szaddam Huszein korábban egyfajta hatalmi egyensúlyt biztosító rendszerének megdöntése hozzájárult az Izraellel szembenálló Irán felemelkedéséhez, de az is kedvezőtlenül érinteti Izrael biztonságát, hogy az Egyesült Államoknak a térség demokratizálására vonatkozó törekvései eddig meglehetősen kontraproduktívnak bizonyultak.³¹ Alighanem elsődlegesen az említettekől fakadó biztonságpercepció vezetett a gázai eseményekre való izraeli reakcióhoz, amikor pedig Hezbollah is akcióba lépett, Jeruzsálemnek – saját logikája szerint – a még határozottabb visszavágáson kívül nem igen volt más választása.

Izrael libanoni céljai már a kezdetektől viszonylag jól körülírhatók voltak:

- Jeruzsálem *katonai értelemben* egyrészt meg akarta gyengíteni a Hezbollahot, amennyire csak lehetséges, s a szervezet fegyvereseit vissza akarta szorítani a Litani folyón túlra; másrészt Irán felé is jelezni kívánta, hogy katonai erejével képes megsemmisíteni bármilyen iráni közép-hatótávolságú rakétát,³²
- *nemzetközi értelemben* nyomást kíván gyakorolni a nemzetközi közösségre annak érdekében, hogy az hajtassa végre az ENSZ BT 1559. sz. – a Hezbollah lefegyverzésére vonatkozó – határozatát, s hatékony nemzetközi erővel biztosítsa a libanoni-izraeli határ libanoni oldalának demilitarizálását,³³
- s végül a *libanoni belpolitika szempontjából* nyomást kíván gyakorolni a libanoni kormányra és libanoni társadalomra a Hezbollah lefegyverzésének végrehajtása érdekében, továbbá azért, hogy a bejrúti kormány és a libanoni társadalom számolja fel a Hezbollah „állam az államban” státusát.³⁴

Némileg nehezebben értelmezhetők és írhatók körül Jeruzsálem gázai céljai:

- *katonai értelemben* a fő cél itt is nyilvánvalóan a Hamász katonai szárnyának, illetve az Izrael-ellenes palesztin fegyveres csoportok meggyengítése; továbbá annak határozott demonstrálása, hogy Jeruzsálem nem tűr el semmiféle, Izrael vagy izraeliek elleni palesztin katonai akciót;
- *nemzetközi értelemben* alighanem a Hamász-kormány diszkreditálása egy olyan időszakban, amikor a nemzetközi közösség egy résznek (EU, Oroszország) Hamász-ellenessége már nem olyan erőteljes és egyöntetű, mint Washingtoné és Jeruzsálemé;
- *belpolitikai értelemben* pedig olyan nyomásgyakorlás lehet a célja Jeruzsálemnek, amely olymértékben diszkreditálja a Hamászt a palesztin társadalom szemében, hogy ez utóbbi egyrészt nagyobb elkötelezettséggel viseltessen Mahmúd Abbász (és a mögötte álló meggyengült Fatah) iránt, másrészt rákényszerítse a Hamász-kormányt Izrael feltétel nélküli elismerésére.

A kérdés persze az, hogy hosszú távon végül milyen eredményhez vezet, teljesíti-e a fenti célokat Izrael több mint egy hónapos kétfrontos katonai akciója.

Annyi már bizonyos, hogy a Hezbollah támadásához hasonló intenzitású, illetve méretű támadással Izraelnek már évtizedek óta nem kellett számolnia. Több elemző szerint Izrael egyszerűen alábecsülte a Hezbollahot: bár Jeruzsálem valószínűleg tisztában volt azzal, hogy a mozgalom évek óta ké-

³¹ Elég talán az iraki helyzete utalnunk, vagy arra, hogy Washingtonnak még legfőbb arab szövetségését, a szaúd-arábiai vezetést sem sikerült rávennie jelentősebb társadalmi reformokra.

³² Cordesman: i.m. 3-5. o. Izraeli hírszerzési források szerint a 34 napos fegyveres konfliktus során izraeli haderő sikeresen semmisítette meg a Hezbollah iráni eredetű közép-hatótávolságú rakétáinak kilövőállásait. Lásd: Hezbollah, Already a Capable Military Force, Makes Full Use of Civilian Shields and Media Manipulation. JINSA Online, 2006. augusztus 12.

³³ Bizonyos értelemben a jelenlegi izraeli vezetés szemléletváltozását láthatjuk abban, hogy Jeruzsálem – feladva eddigi álláspontját – végül beleegyezett a nemzetközi UNIFIL-erők létszámának jelentős növelésébe, így a nemzetközi közösség eddiginél nagyobb térségbeli jelenlétébe.

³⁴ Ilyen értelemben a civil célpontok izraeli támadása egyfajta büntetésnek is tekinthető. Miközben az izraeli vezetők többször hangsúlyozták, hogy a háború a civil létesítményeket harcálláspontoknak felhasználó Hezbollah ellen folyik, az izraeli haderő Libanon olyan részeit is támadta, ahol hagyományosan nem síták élnek (pl. Bejrút keresztény negyedét), és szétrombolta Libanon teljes civil infrastruktúráját. Több elemző már a katonai akció közben is felhívta a figyelmet arra, hogy az izraeli akciók Libanon ellen olyan képet mutatnak, mint amikor egy másik ország ellen viselt háborúban a stratégiai célpontokat semmisítik meg. A támadások büntető jellegét az izraeli vezérkari főnök olyan kijelentések is alátámasztani látszanak, mint hogy „visszabombázzuk Libanont húsz évvel”, illetve „minden izraeli házért tíz libanoni házat fogunk lerombolni”.

szül egy Izraellel való összecsapásra, miként azzal is, hogy ehhez komoly infrastruktúrát épített ki Dél-Libanonban, azt azonban valószínűleg rosszul mérte fel, hogy a helyi viszonyokat igen jól kihasználva, rakétaival a fegyveres konfliktus egész ideje alatt képes lesz fenyegetni Izrael területét.³⁵ Továbbá valószínűleg arra sem számított, hogy a Hezbollah ilyen intenzíven ellenáll a szárazföldön is megindított izraeli támadásoknak.³⁶ Igaz, ezzel kapcsolatban sokan azt is felróják az izraeli vezetésnek, hogy szokatlanul nagy volt a politikai, és így a katonai bizonytalanság is a szárazföldi harcokkal kapcsolatban, Izrael ugyanis igazán nem akarta és nem akarja megszállni sem Dél-Libanont, sem pedig Gázát.

Bizonyosan állítható az is, hogy a Hezbollah az izraeli akciók következtében katonai értelemben meggyengült, de ennek valódi mértéke ma még nehezen felmérhető. Jelenleg azt sem tudjuk pontosan, hogy milyen társadalmi-politikai hatásai lesznek Libanonban Izrael 34 napos katonai akciójának, s ezek miként érintik a Hezbollah társadalmi megítélését. Márpedig ez kulcsfontosságú abból a szempontból, hogy a libanoni kormánynak és hadseregnek sikerül-e, s ha igen miként, demilitarizálnia a szervezetet. Ha ugyanis nem sikerül, úgy Jeruzsálemnek az izraeli elrettentő képesség bizonyítására és demonstrálására vonatkozó céljai sem teljesülnek.

Kérdés az is, hogy Izrael kétfrontos katonai fellépése milyen belpolitikai, illetve politikai-társadalmi következményekkel jár a jelenlegi jeruzsálemi politikai vezetésre nézve. Bár az izraeli kormány a gázai és a libanoni akciók időszakában a lakosság nagy többségének egyértelmű támogatását bírta, azonban már kezdetektől felemás helyzete került. Miközben elsődleges feladata az izraeli lakosság védelme, sem Ehud Olmert miniszterelnök, sem Amir Peretz védelmi miniszter nem rendelkezik jelentős katonai múlttal és képzettséggel. Ez sokak szemében azt jelentette és jelenti, hogy jobban rá voltak és vannak utalva a hadsereg vezetésére, mint olyan elődeik, akik maguk is komoly katonai múlttal és tapasztalattal rendelkeztek. Paradox módon azonban ez volt egyben az előnyük is: egyes izraeli vélemények szerint Ariel Saron gondolkodásában mindig jelen volt és nevével összekapcsolódott az 1982-es libanoni invázió, míg Olmert „tisztá lappal”, hitelesebben léphetett fel mind a gázai, mind a libanoni kérdésben. Azt azonban a jelenlegi vezetéssel szemben a libanoni fegyveres konfliktust követő első napokban megfogalmazódó kritikák ellenére sem tudhatjuk pontosan, hogy az izraeli közvélemény hosszabb távon végül sikerként, avagy kudarcként értékeli-e az olmertit megoldást. Csak annyi bizonyos, hogy a gázai és a libanoni helyzet hatására az izraeli közvélemény és a politikai elit véleménye is jelentősen megváltozott, és az akciók kapcsán elrendelt vizsgálatok eredményeinek értékelése nyomán is változni fog. Azonban az, hogy ez elvezet-e az izraeli politikai elit biztonságfelfogásának és Izrael állam biztonságának újragondolásához, vagyis egy olyan szemléletváltozáshoz, amely hosszabb távon jelentősen módosítja az izraeli társadalom biztonságpercepcióját is, ma még nyitott kérdés.³⁷

V. Az Egyesült Államok

Az Egyesült Államok,³⁸ de minden elődjénél jobban George W. Bush kormánya fenntartások nélkül támogatja Izraelt, különösen amióta az amerikai külpolitika mindent a terrorizmus veszélye szempontjából értelmez. A kétoldalú kapcsolatokban volt egy rövid fennakadás 2001. szeptember 11-ét követően, de azóta az amerikai adminisztráció minden kérdésben Izrael mellé állt, és még olyankor sem marasztalta el, amikor például éppen a George W. Bush által felvázolt útiterv Izraelre vonatkozó pontjaival ellentétes lépéseket tett (pl. a telepek kérdése).

A terrorizmus felszámolására indította el a Bush-adminisztráció a „Tágabb Közel-Kelet” kezdeményezést, amelynek hivatalos célja, hogy Marokkótól Indonéziáig demokratizálja a térséget. Mára a kezdeményezés komoly programmá fejlődött, amely a demokrácia terjesztése, a civil társadalom fejlődésének elősegítése és a gazdasági átalakulás mellett az oktatásban és a nők helyzetének javításában foglalmazza meg céljait, és ezek érdekében támogat programokat. A programot azonban, különösen a demokrácia terjesztésének kérdésében, még az Egyesült Államokkal szövetséges rezsimek is fenyegetésként élik meg, amennyiben saját hatalmukat kell(ene) felszámolniuk. A közel-keleti közvélemény túlnyomó része pedig úgy véli, hogy az Egyesült Államok elsősorban a térség természeti kincseinek megszerzésére törekszik, egyébként pedig a térség autoriter rendszereit támogatja. Bár

³⁵ Ezt jelzi az izraeli hadihajó kilövése vagy a titkos izraeli katonai légi ellenőrző központ (Miron) felett végzett légi felderítő akció.

³⁶ Ezt nem csupán a dél-libanoni akció során elesett 85 izraeli katona jelzi, de harcokban résztvevő izraeli katonák is arról számoltak be, hogy a Hezbollah fegyveresei a vártnál sokkal szervezettebben, képzettebben és fegyelmezettebben harcoltak, a szárazföldi előrenyomulás pedig, igen lassan haladt.

³⁷ Megítélésünk szerint az említett szemléletváltozás előbb vagy utóbb elkerülhetetlen. A kérdés csupán az, hogy ez végül mi-nek a hatására következik majd be: a mostani válságból leszűrt tanulságok, vagy valamilyen, a közel-keleti erőviszonyokat a jelenleginél erőteljesebben érintő események (pl. egy nukleáris fegyverrel rendelkező Irán és egy a közel-keleti térségben kibontakozó nukleáris versengés) hatására. Ez utóbbiak lehetőségéről lásd: N. Rózsa Erzsébet – Tálás Péter: Az iráni atomprogram körüli vitáról. *SVKK Elemzések* 2006/1. www.biztonsagpolitika.hu

³⁸ Az amerikai közvéleménynek a Közel-Kelettel kapcsolatos attitűdjéről lásd: Allen, Jodie T. – Tyson, Alec: The U.S. Public's Pro-Israel History. In *Mid-East Conflicts, Americans Consistently Side with Israel*. Pew Research Center, 2006. július 19. <http://pewresearch.org/obdeck/?ObDeckID=39>;

Washington és tágabb Közel-Kelet demokratizálásának hívei e kritikákat azzal utasítják vissza, hogy a demokratizálás hosszú és időigényes folyamat, a tény, hogy az amerikai jelenlét ma nem jelent többet, mint az Egyesült Államok ellenőrzését a térség egy része felett, ettől még tény marad.

A gázai és a libanoni események megítélésében az amerikai politikai elit (republikánusok és demokraták), de az amerikai társadalom is egységesen és egyértelműen Izraelt támogatta,³⁹ mondván: Izraelnek joga van megvédenie magát. A politikai elitnek ezt az álláspontját eddig az amerikai-izraeli stratégiai partnerség számos elemét vitató írások sem ingatták meg,⁴⁰ miként nincs jelentőségük és hatásuk azoknak az évek óta megfogalmazódó amerikai kritikáknak sem, melyek szerint az Egyesült Államok közvéleményének erősen egyoldalú képe van a palesztin-izraeli konfliktusról.⁴¹ Mindez elsősorban azért fontos, mert az amerikai Közel-Kelet-politika, ha különböző okoknál fogva is, mind az arab politikai elitben, mind a közvéleményben ellenséges indulatokat és ellenszenvet vált ki. Ezt az ellenszenvet csak erősítette, hogy az Egyesült Államok szinte már nyilvánosan is beleegyezését adta az izraeli akciókhoz. Elég talán utalnunk Condoleezza Rice amerikai külügyminiszternek a konfliktus alatt tett olyan kijelentéseire, mely szerint a bombázások tulajdonképpen „szülési fájdalmak”, illetve, hogy tűzszünetre csak akkor kerülhet sor „ha és amikor arra megértek a feltételek”.⁴² Nem tette népszerűbbé Washington az sem, hogy sem a palesztin kérdésben, sem a libanoni civil áldozatok kérdésében nem helyezkedett szembe Izraellel, s hogy Nagy-Britanniával közösen a legtovább állt ellen az ENSZ BT-ben a fegyveres konfliktus lezárását biztosító 1701. sz. határozat elfogadásának.

Még problematikusabb az Egyesült Államok közel-keleti politikájának térségbeli megítélése akkor, ha igaza van Seymour Hershnek, aki a *The New Yorker* 2006. augusztus 21-i számában megjelent *Watching Lebanon. Washington's interests in Israel's war* c. írásában azt állítja, hogy Washington nem csupán beleegyezett, de közvetlenül is részt vett a Hezbollah elleni akció megtervezésében. Ez esetben ugyanis arról van szó, hogy a Bush-adminisztráció – melynek egyik fő célja a Hezbollah-Szíria-Irán-Hamász tengely felszámolása – egyfajta helyettesekkel vívott, proxy háborúként tekintett a mostani konfliktusra. Márpedig ez sokakban joggal ébreszti, illetve erősíti meg azt a benyomást, hogy Washingtonnak nem annyira a térség demokratizálása, mint inkább a térség feletti ellenőrzés megszerzése a legfontosabb, most nem is beszélve arról, hogy ehhez Izraelnek, mint eszköznek való felhasználására miként tekint maga az izraeli társadalom.

Ami az Egyesült Államokat illeti, jelenleg az egyik legfontosabb kérdés az, hogy Izrael gázai és libanoni akciója, illetve annak eredményei és következményei hatnak-e és miként Washington közel-keleti politikájára, illetve az amerikai-izraeli kapcsolatokra.⁴³

VI. Szíria és Irán

Az Egyesült Államok és Izrael egyértelműen Szíriát és Iránt vádolják azzal, hogy ők állnak a Hezbollah háborújának a hátterében. George W. Bush és Tony Blair „kihallgatott” beszélgetése is ezt tanúsítja. Bár ez a kijelentés a helyzet meglehetősen leegyszerűsítésének látszik (a Hezbollah ugyanis nem tekinthető az említett országok egyszerű bábjának: a szervezet Szíria és Irán nélkül is létezik, és önálló vezetése van), tény, hogy mind Szíriát, mind Iránt hagyományosan jó kapcsolatok fűzik a Hezbollahhoz, illetve, hogy Teheránnak „jól jött” a libanoni háború, amennyiben elterelte a figyelmet az iráni nukleáris program körüli vitáról. Mindkét állam tagadja azonban, hogy ebben a háborúban – a politikai és erkölcsi támogatáson túlmenően – közvetlen szerepet játszottak volna.

Miközben Izrael bejelentette, hogy csak libanoni területek ellen intéz támadásokat, Szíria a háború eskalációjától tartva megfenyegette Izraelt, hogy amennyiben az izraeli csapatok 20 km-re megközeleltik a szíriai határt, Damaszkusz is belép a háborúba. Ez a bejelentés azonban inkább figyelmeztetés és verbális elrettentés volt, mintsem valóságos fenyegetés, csakúgy, mint az az iráni nyilatkozat, mely szerint amennyiben Szíriát támadás éri, a két ország közötti védelmi megállapodás értelmében Irán Szíria segítségére siet. A szunnita többségű Szíriát és síita Iránt több évtizedes hagyományosan jó diplomáciai kapcsolat fűzi össze, amelynek alapja egyrészt a volt közös ellenség (Irak), másrészt az a tény, hogy az utóbbi években az Egyesült Államok e két országot jelölte meg, mint Irak utáni olyan lehetséges célpontokat, ahol rezsimváltást kívánatos végrehajtani.

³⁹ Az amerikai közvéleménynek a jelenlegi konfliktussal kapcsolatos attitűdjéről lásd: *Americans' Support for Israel Unchanged by Recent Hostilities*. Pew Research Center, 2006. július 26. <http://pewresearch.org/reports/?ReportID=37>

⁴⁰ Közülük az egyik legnagyobb visszhangot kiváltó Mearshheimer, John J. – Walt, Stephen M.: *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*. KSG Working Paper No. RWP06-011. 2006. március. http://www.lrb.co.uk/v28/n06/mear01_.html

⁴¹ Lásd: *Peace, Propaganda and the Promised Land*. U.S. Media and the Israeli-Palestinian Conflict. Media Education Foundation, 2004. <http://www.informationclearinghouse.info/article14055.htm>

⁴² Lásd: *Special Briefing on Travel to the Middle East and Europe*. 2006. július 21. www.state.gov/secretary/rm/2006/69331.htm Izraeli források szerint egyébként az Egyesült Államok július 30-át jelölte meg Izrael számára határidőként, ameddig a hadműveleteket be kellett volna fejeznie.

⁴³ Reálisan szemlélve dolgokat sokkal valószínűbbnek tűnik, hogy az amerikai közel- és közép-keleti politika változására közvetlenül elsősorban az iraki és iráni események hatnak majd. Ennek azonban a palesztin-izraeli konfliktus amerikai megítélésére, illetve az Egyesült Államok és Izrael kapcsolatára is óhatatlanul hatása lesz.

Bár a mostani libanoni konfliktus során egyetlen érintettnek (Izrael, Szíria, Irán) sem volt célja és érdeke a háború eszkalációja, tény hogy stratégiai szempontból mind Damaszkusz, mind Teherán olyan Libanonban érdekelt, amely kellő távolságot tart a velük szembenálló Egyesült Államoktól és Izraeltől (illetve általánosabban értelemben, a washingtoni közel- és közép-keleti politikát támogató nagyhatalmaktól). Könnyen belátható az is, hogy libanoni befolyásukat jobban érvényesíthetik akkor, ha az országban szövetségeseiknek, köztük a Hezbollahnak meghatározó szerepe van.⁴⁴ A két ország politikáját alapvetően ez a szempont határozta meg a konfliktus időszaka alatt, s valószínűleg ez fogja meghatározni a konfliktust követően is. Fontos azonban látnunk – mint az már korábban jeleztük –, hogy a két ország a közel- és közép-keleti régió belül is különböző súlycsoportba tartozik.

VII. Az arab világ

Az Arab Liga államainak nem sikerült közös álláspontot kialakítaniuk a konfliktus során. Az Egyesült Államok fő szövetségesei, Szaúd-Arábia, Jordánia és Egyiptom kezdetben elítélték ugyan a Hezbollah támadását, de a későbbiekben – ha másért nem, közvéleményük nyomására – egyre hangosabban és határozottabban követelték az izraeli bombázások leállítását is. Az arab országok egy másik csoportja, élükön Szíriával, a kezdetektől az Izraellel szembeni nemzetközi fellépést sürgették, míg egy harmadik csoportot alkottak az ún. közömbösök. E széttagoltság szimptomatikus jele annak, hogy az arab országok sokkal inkább tárgyai, sem mint alanyai azon térség hatalmi versengésének, amelyet a nemzetközi közvélemény a legtöbbször arab világgént aposztrofál.

Az arab államok többségének ellenmondásos volt a viszonya a konfliktushoz. A szunnita államok kezdetben elégedettséggel szemlélték Izrael Hezbollah elleni akcióit, később viszont egyrészt felháborították őket a libanoni infrastruktúrát és lakosságot érő brutális támadások, másrészt a Hezbollah akciói azt bizonyították számukra, hogy Izrael sem sebezhetetlen. A Hezbollahot, mint az állami szuverenitástól független biztonságpolitikai tényezőt, ugyanakkor fenyegetésként értékelik, amennyiben bátorítást jelenthet saját, általában az iszlám színeiben szerveződő ellenzéküknek,⁴⁵ s tartottak és tartanak attól, hogy a háború, illetve a jövőben esetleg bekövetkező hasonló jellegű fegyveres konfliktus kiszélesedik és az egész térségre kiterjed. Aggodalommal tekintettek és tekintenek Irán egyre felértékelődő szerepére is, egyrészt Teherán nukleáris programja, másrészt a libanoni helyzetben betöltött túlsúlyos szerepe miatt.

Látnunk kell azt is, hogy az arab kormányok többfrontos küzdelmet folytatnak: miközben meg kell felelniük az Egyesült Államok által kezdeményezett demokratizálás legalább minimális követelményeinek, a szerveződő civil társadalom nem annyira a szekuláris politikai pártok, mint inkább az iszlám jegyében szerveződő politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális szervezetek alakjában jelent számukra egyre nagyobb kihívást. Az amerikai tervek szerint egyfelől ez utóbbiak kialakulását (is) meg kellene akadályozniuk, másfelől olyan politikát folytatniuk, amely legalábbis nyíltan nem ellenes Izraellel szemben. A szóban forgó kormányok törekvéseit jelentősen megnehezíti az, hogy a Washington által támasztott követelmények együttes teljesítése és az amerikai Közel-Kelet-politika mind az arab politikai elit, mind a közvélemény megítélése szerint többszörösen is kimeríti a „kettős mérce” fogalmát.⁴⁶

VIII. Az UNIFIL-II és Európai Unió

Az Európai Unió a humanitárius segélyezésen és a diplomáciai tevékenységen kívül – jóllehet viszonylag régóta erősen ambicionálja –, eddig nem igen tudott hozzászólni a közel-keleti konfliktushoz. Ennek egyik alapvető oka az, hogy a palesztin-izraeli probléma főszereplőinek hatalmi pozíciói-

⁴⁴ Mindez korántsem jelenti azt, hogy Damaszkusz vagy Teherán – mint azt a washingtoni vezetés sugallja – egy politikailag széttagolt és instabil Libanonban vagy abban lenne érdekelt, hogy a Hezbollah ne integrálódjon a jelenleginél nagyobb mértékben a libanoni politikai rendszerbe. Nem szabad elfelednünk azt sem, hogy a két ország nemcsak a Hezbollahra támaszkodik Libanonon belül, Damaszkusznak például a maroniták közt is befolyásos támogatói vannak, nem is szólva az Amalról.

⁴⁵ Több elemző is rámutatott arra, hogy konfliktus során és eredményeként nem csak a síita, de a szunnita muszlim közvélemény szemében is hőssé és példaképpé vált a síita Haszan Naszrallah és a Hezbollah.

⁴⁶ A Közel-Keleten a közvélemény, de hallgatólagosan a politikai elit is, meg van győződve arról, hogy az Egyesült Államok folyamatosan "kettős mércevel" méri a térség országainak teljesítményét. Miközben a demokráciát akarja kiterjeszteni, támogatja a térség autoriter kormányzatait. Miközben a palesztinokon számon kéri az "útítterv" elemeinek teljesítését, Izraelnek elnézi (sőt, még csak szóvá sem teszi) ha az abban számára előírt lépésekkel ellentétesen cselekszik (ld. a települések kérdését). Miközben akár háborúval is fellép egyes országok nukleáris programjával szemben, Izrael nukleáris arzenálját még csak említeni sem engedi (ld. 1995-ös Atomsorompó szerződés kibővítési konferenciát, ahol az USA még azt is megakadályozta Izraelnek, mint a térség egyik olyan államának megnevezését, mely nem csatlakozott az atomsorompóhoz). Miközben demokratikus választásokat kényszerít ki, nem fogadja el annak eredményét. George Bush Ariel Saront a "béke emberének" nevezi, miközben izraeli bíróság mondta ki közvetett felelősségét a szabrai és satilai mészárlásokban. Miközben a Modzsahedin-e Khalkot terroriszervezetként tartja nyilván, eltűri azt Irakban, abban a reményben, hogy majd felhasználhatja azt az iráni rendszer ellen. Miközben a Kaddáfi-rendszer semmit nem változott, a tömegpusztítófegyver-programok (jelképes) feladása óta szemet huny. Míg az Afganisztánban a Szovjetunió ellen harcoló mudzsahedek szabadságharcosokként emlegette, amíg a szovjet csapatok ki nem vonultak az országból, azt követően viszont terroristáknak bélyegezte. És még sorolhatnánk...

lásában igen gyakran az erőalkalmazás játssza a döntő szerepet. A másik ok paradox módon az, hogy az Unió nagyhatalmai történelmük ilyen vagy olyan fordulatai révén erősen érintettek ugyan a konfliktusban, de más és más, sokszor egymást keresztező érdekek mentén. Így az egységes uniós álláspont kialakítása a közel-keleti problémáról – túl azon, hogy bírálták az Egyesült Államok politikáját – nem igen járhatott sikerrel.

Úgy tűnik, hogy a jelenlegi válság katonai szakaszának lezárulását, az ENSZ BT 1701. sz. határozatának megszületését követő időszakban – amikor is az Egyesült Államok nem tud és nem is akar tevőlegesen fellépni a rendezésben, az ENSZ-re viszont a korábbiaknál jelentősebb szerep hárul – az Uniónak is lehetősége nyílik arra, hogy nagyobb felelősséget vállalhasson ebben az európai kontinens számára biztonságpolitikai szempontból kulcsfontosságú térségben.⁴⁷ Valószínűleg éppen ennek köszönhető, hogy az UNIFIL-II misszióknak az ENSZ BT 1701. sz. határozatában elrendelt létrehozására vonatkozó felajánlásokra a vártnál gyorsabban került sor. Látnunk kell azonban azt is, hogy az egyes uniós tagállamoknak meglehetősen nehéz döntéseket kellett meghozniuk a BT 1701. sz. határozatában foglalt feladatok végrehajtása érdekében, s azt is, hogy különleges érdekeik és egyéni korlátaik továbbra is érvényesülnek.⁴⁸

Az UNIFIL-II misszióhoz eddig az alábbi országok ajánlották fel részvételüket:

- *Olaszország* (2000-3000 fő), amely amellet, hogy mediterrán térség meghatározó hatalma, e lépéssel kívánja javítani Irakból való kivonulása miatt megromlott kapcsolatait az Egyesült Államokkal;
- *Franciaország* (2000 fő), amely hagyományosan nagy figyelmet szentel az arab világnak, a közel-keleti térségnek és ezen belül – egykori mandátumterületének – Libanonnak, s amely a politikai és biztonságpolitikai szempontból önállóan is cselekedni képes Európa legerőteljesebb szószólója, s amely szintén érdekelt az USA és Európa közötti ellentétek tompításában;⁴⁹
- *Spanyolország* (1200 fő), amely Olaszországhoz és Franciaországhoz hasonlóan a mediterrán térség meghatározó hatalma kíván lenni, tradicionális jó kapcsolatokat ápol az arab világgal, s amely Olaszországhoz hasonlóan e lépéssel kívánja javítani kapcsolatait az Egyesült Államokkal, amely Irakból történő kivonulása óta meglehetősen hűvös;
- *Lengyelország* (500 fő), amely az Európai Unión belüli nagyhatalomként való elismertetése érdekében már-már tradicionálisan aktív a biztonságpolitika terén, emellett az Egyesült Államok stratégiai partnere a kelet-közép-európai térségben, s 250 fővel részt vett az UNIFIL-I misszióban is;
- *Belgium* (400 fő), amely Franciaországhoz hasonlóan szószólója a politikai és biztonságpolitikai szempontból önállóan is cselekedni képes Európának.
- *Finnország* (250 fő), amely az EU soros elnöke és semleges országgént hagyományosan aktív a békefenntartás terén;
- *Németország* (1200 fős nem szárazföldi erőt), amely az ENSZ BT állandó tagságára pályázik, s ennek érdekében 1999-től igen aktív a békefenntartás terén.⁵⁰ Tekintettel arra, hogy a BT 1701. sz. határozatának mandátumában a harcérntkezés az önvédelem és polgári lakosság védelme esetén a fegyveres harcot is engedélyezi, amit viszont a német alkotmány továbbra is tilt, Berlin nem kíván szárazföldi csapatokat a misszió rendelkezésére bocsátani;
- *Nagy-Britannia (különleges egységekkel)*, amely az Egyesült Államok közel-keleti politikája melletti elkötelezettsége miatt nem vállalta szárazföldi egységek küldését, s csupán misszió által felvállalt tengeri és légi ellenőrzésben vesz részt;
- *Görögország (különleges egységekkel)*, amely mediterrán országgént és térséggel határos államként nem kíván kimaradni a misszióból, s misszió által felvállalt tengeri ellenőrzésben vesz részt;
- *Dánia (különleges egységekkel)*, amely nem részese az EU védelmi együttműködésének, de minden, annak keretén kívüli az európai országok részvételével zajló misszióban igyekszik részt venni.

⁴⁷ Mivel az UNIFIL katonai megerősítésével az európai országok is vásárra viszik saját bőrüket, az Egyesült Államok kénytelen lesz elismerni és emancipálni az Uniót. Ebből a szempontból kulcsfontosságú az, hogy bár az uniós tagállamainak ezúttal nem egy EU-s műveletről, hanem az UNIFIL bővítésének kérdéséről kellett közös nevezőre jutniuk, a politikai koordináció és az ENSZ-szel való tárgyalások EU-s intézményi keretekben (lásd: a finn elnökség fellépését és az augusztus 25-i rendkívüli EU Tanácsot) zajlottak, s ez a válság megoldásának egyik főszereplőjévé tette az Uniót.

⁴⁸ Jól szemlélteti ezt annak a nagy helyi tapasztalatokkal rendelkező Párizsnak a magatartása, amely a konfliktus kezdetétől igen határozott álláspontot foglalt el, komoly szerepe volt a tűzszünet és a BT határozat tető alá hozásában (s ezzel jelentős szolgálatot tett az Uniónak is), majd meglepő módon kezdetben rendkívül szerény felajánlást tett az UNIFIL-II megalakításához (200 fő), különös tekintettel a misszió vezetésére vonatkozó ambícióira; s csupán Olaszország felajánlásait követően (kb. 3000 fő) emelte meg felajánlását (2000).

⁴⁹ Franciaország a jelenlegi konfliktus ideje alatt gyakran emlékeztetett arra, hogy abban a Hezbollah számlájára írt 1983-as merényletben, amelynek 241 amerikai katona esett áldozatul, 58 francia katona is meghalt.

⁵⁰ Annak, hogy Németország e misszióval Izrael állam biztonságát védi, külön szimbolikus jelentősége van.

Mint látható, az Európai Unió említett tagállamai egységesen arra törekedtek, hogy az UNIFIL-II döntő többségét (vagyis a tervezett 15 ezres nemzetközi kontingensből 7350 főnyi szárazföldi erőt + kb. 2000 főnyi tengerészeti és légi erőt) az EU adja. Az eddig említett országok mellett Indonézia, Malajzia, illetve Banglades és Nepál is jelezte, hogy hajlandó részt venni az UNIFIL-II-ben, de Jeruzsálem ellenzi azt, hogy olyan országok is részt vegyenek a misszióban, amellyel Izraelnek nincs diplomáciai kapcsolata (Indonézia, Malajzia). Izrael szívesebben venné az Egyesült Államokkal szövetséges Törökország részvételét, de Ankara csupán akkor látszik hajlandónak az Izrael állam védelmében való közvetlen részvételre, ha az létében lenne fenyegetett, s a jelenlegi helyzetet nem tekinti ilyennek. Az UNIFIL-II mellett a libanoni haderő mintegy 15 ezer fős kontingense is jelen lesz a mandátum területén.

Az UNIFIL-II vezetése kapcsán sajátos kompromisszum alakult ki a korábban erre aspiráló és már most bevethető erőkkel rendelkező Franciaország és az azonnal bevethető erőkkel jelenleg még nem rendelkező Olaszország között. Ennek értelmében 2007 februárjáig a missziót az a Franciaország fogja vezetni, amelynek 420 fős speciális egysége már megérkezett Libanonba, Olaszország pedig hivatalosan februártól veszi át a misszió vezetését. Ugyanakkor a misszió katonai vezetését végző, New York-ba telepített stratégiai sejtet már a kezdetektől egy olasz tábornok irányítja majd.

XI. A magyar szerepvállalás kérdései

Ami az UNIFIL-II-ben való magyar részvételt illeti, ezzel kapcsolatban megfontolandó pro és kontra érvek egyaránt megfogalmazhatók.

A részvétel melletti lehetséges érvek:

- Az UNIFIL-II misszióban való esetleges részvétel egyszerre több fontos irányból is politikai hasznot hozhat Magyarország számára, mert missziót egyöntetűen támogatja az Európai Unió, az Egyesült Államok, támogatják palesztinok és az arab országok, s támogatja Izrael is.
- A misszióban való részvételhez könnyebben megszerezhető a magyar társadalom támogatása, mert a közel-keleti stabilitás fontossága Magyarország biztonsága szempontjából könnyebben megmagyarázható, s a misszióban való részvétel szükségessége a társadalom részéről is könnyebben belátható,⁵¹ mint például az afganisztáni misszióban való részvételünk. (Ne feledjük: elkötelezettségünk jeleként a Sínai-félszigeten már régóta teljesítenek szolgálatot magyar kéksisakosok.)
- A misszióban való részvétellel Magyarország hivatalosan is azok közé kerülhet, akik tevékenységük révén joggal hallathatják hangjukat és fejthetik ki véleményüket a közel-keleti kérdés megoldása kapcsán.
- Magyarországnak, mint a NATO és EU tagjának, és mint általában fejlett, így a világ szerencsésebb feléhez tartozó államnak erkölcsi kötelessége, hogy politikai és katonai szempontból egyre fontosabb missziókban vegyen részt. A katonai szempontból bonyolultabb, nagyobb felkészültséget igénylő és a nemzetközi kapcsolatokban értékesebbként számon tartott missziókban való részvétellel Magyarország előkelőbb helyre kerülhet a nemzetközi kapcsolatok ranglétráján.⁵²
- Ha nem is most, előbb vagy utóbb a magyar politikai és katonai vezetésnek el kell gondolkodnia azon, hogy lecseréli azokat a misszióit, amelyek politikai és katonai szempontból ma már nem hoznak olyan hasznot, mint hozták az említett missziók kezdetén (ld. például Ausztriát, amely más fontosabb missziók felvállalása érdekében adta fel a ciprusi misszióban való évtizedes részvételét).
- Mivel az UNIFIL-II misszióban harcolni is képes kontingenssel kellene részt vennie a Magyar Honvédségnek, ez a MH szakmai fejlődése szempontjából az elmúlt másfél évtized egyik legjelentősebb lépése lehetne.

A távolmaradás melletti lehetséges érvek:

- Mivel az UNIFIL-II misszió várhatóan a bonyolultabb és intenzívebb válságkezelő műveletek közé tartozik majd, a jelenlegi honvédelmi költségvetés mellett drága misszióknak számítana.
- Az UNIFIL-II misszióban való részvétel azt igényelné a magyar politikai és honvédelmi vezetéstől, hogy vagy növelje a külföldi missziókban részvevő 1000 főben maximált nemzeti pla-

⁵¹ Gondoljunk a konfliktus kezdetén Libanonból menekülő magyarokra, illetve a Libanonban élő több száz magyar állampolgárságú vagy magyar származású személyre, akik számára létfontosságú a konfliktus mihamarabbi, nemzetközi segítséggel történő lezárása.

⁵² Különösen fontos ez olyan helyzetekben és olyan szövetségekkel szemben, amikor és akik szemében a szövetséges államok politikai rangsorát a katonai szerepvállalás mértéke határozza meg (ld. Lengyelország iraki szerepvállalását).

font,⁵³ vagy más, ma már kevésbé értékes magyar missziókat számoljon fel (az afganisztáni és a balkáni missziók megítélésünk szerint ebből a szempontból nem jöhetnek számításba).

- Az UNIFIL-II misszió (amelynek mandátuma nem tartalmazza a Hezbollah leszerelését) veszélyes és hosszán elnyúló misszióvá válhat, mert cseppet sem biztos, hogy a libanoni kormány és haderő belátható időn belül képes és hajlandó lesz leszerelni és integrálni a Hezbollahot. Jelenleg az is problémát jelent, hogy a misszió konkrét feladatai homályban maradtak. A legrosszabb esetben akár a fegyveres konfliktus kiújulásával is számolni lehet, s ebben az esetben a nemzetközi haderő ütköző módjára a két harcoló fél közé szorulhat (miközben a libanoni síita szervezet az UNIFIL-II által ellenőrzött övezet felett rakétákkal támadja Izraelt). Egy ilyen helyzet bekövetkezése a misszió kudarcát jelentené, amely – tekintve az EU elkötelezettségét – az Unió tekintélyére és minden tagállamára visszaütne (vagy azért mert részt vettek benne, vagy azért, mert nem).
- Az UNIFIL-II misszióban harcolni is képes kontingenssel kellene részt vennie a Magyar Honvédségnek, amely – ismereteink szerint – jelenleg csak formálisan rendelkezik ilyen egységekkel.
- Egy kis létszámú (50-80 fős) magyar kontingens részvétele egy 15 ezres misszióban mindenféleképp csupán szimbolikus lehet. A szimbolikus jelenlét csupán abban az esetben váltható „tényleges jelenlétté”, amennyiben az MH speciális egységeket lenne képes a misszió rendelkezésére bocsátani.
- Miként az a fenti ismertetőnkől is kiténik, az UNIFIL-II misszióban alapvetően az EU nagy- és középhatalmai, illetve a mediterrán országok vesznek részt, s az unió kis országai – három kivételével (a térséggel közvetlenül szomszédos Görögország, az EU-elnökséget betöltő Finnország és az ESDP-ből kimaradó Dánia) – egyelőre távolmaradtak a missziótól.
- Az EU által kitűzött szárazföldi kontingens létszámot (7000 főt) a fentebb felsorolt országok az EU augusztus 25-i rendkívüli Tanácsán tett felajánlásai már kitöltötték, sőt meg is haladták (7350), a légi és tengeri támogató erők nélkül is. Megvizsgálandó kérdés, hogy magyar felajánlás jelentene-e akkora politikai hozadékot, amely ellensúlyozza az anyagi áldozatot és a jelentős kockázatot, és amely például hasonlítható lenne a baghlani PRT-ben való szerepvállalásunk hozta presztízshoz.
- Az UNIFIL-II misszió valószínűleg az ún. hosszú missziók körébe fog tartozni, így a misszióhoz való csatlakozásra a későbbiekben is lehetőség nyílik.
- Magyarország most kezdi el afganisztáni PRT-misszióját Baghlan tartományban. Felmérendő, hogy a magyar politikai és katonai vezetés képes-e egyszerre két ilyen fontos, összetett, jelentős (emberi és anyagi) forrásokat igénylő és veszélyes misszió egyidejű menedzselésére.

Mindezek figyelembevételével a missziót vezető országgal vagy egy nagyobb résztvevővel való konzultáció után 2-3 fő kiküldése látszik optimális megoldásnak tapasztalatszerzés céljából és egy esetleg későbbi csatlakozást elősegítendő.

XII. Befejezés

Az ENSZ BT 1701. sz. határozatának megszületését követően a közel-keleti hatalmi iszapbirkózás főszereplői valamennyien győztesnek kiáltották ki magukat.⁵⁴ Reálisan szemlélve alighanem azt kell mondanunk, hogy az Izrael–Egyesült Államok, illetve a Hamász–Hezbollah–Szíria–Irán közötti hatalmi játszmának ez, az Izrael és Hezbollah által megvívott menete összességében döntetlennel zárult, az utóbbiak némi előnyével.

Izraelnek sikerült ugyan meggyengítenie a Hezbollahot, de nem sikerült felszámolnia a szervezetet, s ami ennél is fontosabb: nem sikerült hitelt érdemlően bizonyítania elrettentő képességét sem. Jeruzsálem ugyanakkor taktikailag feltétlenül nyert azzal, hogy a konfliktus lezárulását követően döntően az európai nagyhatalmak vállalták fel az Izrael állam biztonsága szempontjából legkritikusabb dél-libanoni területsáv demilitarizálásának terhet és felelősségét. Még akkor is így van ez, ha ennek nyomán Izraelnek a jövőben nagyobb figyelmet kell szentelnie arra az „európai” közel-kelet politikára, amely a múltban gyakran viszonyult kritikusan a jeruzsálemi vezetés tevékenységéhez. Hogy a jövőben nagyobb megértést is kell-e tanúsítania e politikával szemben, az már korántsem biztos. Ehhez ugyanis legalább két feltételnek teljesülnie kell: egyrészt sikeresnek kell lennie az UNIFIL-II misszióknak, másrészt egységes állásponton kell lenniük az európai országoknak. Ez utóbbi azért fontos és nehéz is egyben, mert az UNIFIL-II-vel nem az Európai Unió, hanem az európai országok jelentek meg katonailag a térségben. Vagyis Izraelnek nem az EU politikájával, hanem az egyes európai álla-

⁵³ A külföldi missziókban szolgálatot teljesítő magyar katonák jelenlegi létszáma 980 fő.

⁵⁴ Míg Hasszan Naszrallah „történelmi győzelemről”, Ehud Olmert arról beszélt, hogy a tűzszünet véget vetett a Hezbollah „állam az államban” szerepének.

mok politikáival kell megértőnek lennie, ami azért – legalábbis a tapasztalatok szerint – kellő manőverezési lehetőséget biztosít majd Jeruzsálemnek.

A nemzetközi jelenlét és az esetleg megerősödő európai befolyás kedvezően hathat a palesztin kérdésre, a különböző palesztin szervezetek közötti megbékélésre és *Hamász* politikai emancipációjára is.⁵⁵ Az UNIFIL-II, ha nem is valószínűsíti meg teljes mértékben a palesztinoknak a térségben való nemzetközi jelenlétre vonatkozó régóta hangoztatott követelését, vitathatatlanul komoly lépést jelent efelé. Emellett az, hogy az európai országok ezentúl nem csupán fő segélyezési donor szerepükre, de térségbeli katonai jelenlétükre is hivatkozhatnak a palesztin kérdés tárgyalásakor, stratégiai értelemben is szorosabbá teheti az európai-palesztin viszonyt. Persze ezzel kapcsolatban sem lehetnek illúzióink, de tény, hogy a palesztin kérdés kapcsán gyakrabban egységesebb az európai országok álláspontja, mint izraeli politikát illetően.

A *Hezbollah* egyik legnagyobb sikerét azzal érte el, s ezt akár nevezhetjük virtuális győzelemnek is, hogy Izraelnek nem sikerült felszámolnia. De sikernek könyvelheti el azt is, hogy az arab világ társadalmainak többségében megerősödött a szervezet tekintélye és nemzeti felszabadító mítosza. Izrael elrettentő képességének megkérdőjelezésével pedig a *Hezbollah* jelentős szolgálatot tett Szíriának, de különösképpen Iránnak. Az UNIFIL-II misszióval megvalósuló libanoni nemzetközi jelenlét ugyanakkor stratégiai értelemben hátrányosan érintheti. Aligha valószínű ugyanis, hogy a katonáik bőrét vásárra vivő európai országok ezúttal ne adnának meg minden lehetséges támogatást a libanoni kormánynak a szervezet demilitarizálására (s ebben szövetségesük lesz az Egyesült Államok), illetve a libanoni politikába való integrálására (ezt valószínűleg nem támogatja majd). Ám még mindemellett sem lehetünk biztosak abban, hogy *Hezbollah* demilitarizálására valóban sor kerül, mert azzal is számolni kell, hogy a több mint egy hónapos háború eredményeként még szorosabbá válnak a szervezet szíriai és iráni kapcsolatai.

Irán – megszorításokkal ugyan, de – a jelenleg konfliktus egyik nyertesének tekinthető. Nem csupán azért, mert kevésbé valószínű, hogy a Gázában és Dél-Libanonban elszenvedett presztízsvesztesége után Izrael valóban aktívan részt venne egy esetleges Irán elleni amerikai katonai akcióban,⁵⁶ hanem mindenekelőtt azért, mert a *Hezbollah* virtuális győzelmével Teherán ténylegesen is növelte befolyását és tekintélyét a térségben. Ráadásul éppen legfőbb riválisainak – az Egyesült Államokkal szövetséges Szaúd-Arábia és Egyiptom – szunnita társadalmában, továbbá a szintén Amerika-barát és szintén szunnita Jordániában, nem is beszélve persze a palesztin területekről. Teherán alapvetően nyugodtan tekinthet a gyors libanoni konszolidációban érdekelt európai országok közel-keleti katonai jelenlétére is. Ha ugyanis netán felértékelődne Európa térségbeli szerepe, úgy az, Teheránnak a jelenleginél szélesebb teret biztosíthat diplomácia manővereihez. Ha mégsem, Irán – libanoni és palesztin szövetségesei keresztül – akkor is képes lehet befolyásolni az UNIFIL-II-ben szerepet vállaló európai országokat (mint teszi ezt Washingtonnal Irakban). Iránt ugyanakkor érzékeny veszteségek érték azáltal, hogy Izraelnek több, a dél-libanoni határtól távolabb elhelyezett, a *Hezbollah* birtokában lévő iráni közép-hatótávolságú rakétát sikerült megsemmisítenie. Ennek elsősorban Irán libanoni (katonai) pozíciójának szempontjából van jelentősége, nem is beszélve az anyagi veszteségekről.⁵⁷

Szintén megszorításokkal, de nyertesnek tekinthető *Szíria* is, Damaszkusz nélkül ugyanis aligha képzelhető el Libanon stabilizálása. Ezzel a térségben érdekelt valamennyi nagyhatalomnak számolnia kell, miként azzal is, hogy Szíria igyekszik majd benyújtani a számlát ezért a szerepéért, s persze azért is, mert a konfliktus alatt Iránnál visszafogottabb magatartást tanúsított, s befogadta a libanoni menekülteket.

Az *arab világ* államai csupán szemléltői voltak Izrael és *Hezbollah* konfliktusának, s az itt hatalmon lévők alighanem továbbra is aggodalommal tekintenek Teherán népszerűségének növekedésére és a konfliktus radikalizáló hatására társadalmakban.

Végül, akár győztesnek, akár vesztesnek tekintjük Washington, a közel-keleti térség stabilitásának kulcsa továbbra is az *Egyesült Államok* kezében van. A stabilitás egyik legfontosabb kérdése pedig ma az, hogy a libanoni konfliktust követően a Bush-kormányzat hajlandóan mutatkozik-e enyhíteni eddigi, a Szíriát és Iránt sarokban szorító politikáján. Elindul-e egy olyan úton, amely ha nem is a megoldáshoz, de megoldás felé való lépést lehetővé tevő közvetlen tárgyalásokhoz vezet Damaszkusszal (a libanoni és a palesztin rendezés érdekében), és/vagy Teheránnal (a libanoni és a palesztin rendezés, az iraki és az afganisztáni helyzet javítása, illetve az iráni atomprogram körüli viták tisztázása érdekében).⁵⁸

⁵⁵ Az EU-elnökséget betöltő Finnország már javaslatot is tett arra, hogy az Unió kezdjen közvetlen tárgyalásokat a Hamásszal. Lásd: EU-Ratschef will mit Hamas reden. *Financial Times Deutschland*, 2006. szeptember 1. www.ftd.de/politik/international/109500.html

⁵⁶ Ehud Olmert – érezvén a nagy kockázatot – egyik interjújában már a konfliktus előtt azt fejtegette, hogy Izrael nem szeretne az Irán elleni fellépés fő vonalában lenni. Lásd: „*Israel Should Not Be on the Forefront of a War Against Iran*”. *Time*, 2006. április 9. <http://www.time.com/world/article/0,8599,1181672,00.html>

⁵⁷ *Hezbollah*, Already a Capable Military Force, Makes Full Use of Civilian Shields and Media Manipulation. *JINSA Online*, 2006. augusztus 12.

⁵⁸ Jó jelnek tekintjük, hogy e sorok írásakor Irán korábbi elnöke, Mohammad Khátami épp az Egyesült Államokban tartózkodik.